

Búcsúmondatok

Vekerdi László szembement a huszadik századdal.

Elsajátította, közvetítette, továbbgondolta évezredek tudását. Azt is, hogy az, ami a létfelismerések, életmagyarázatok alapja, miképpen avulhat el korzakonként.

A nyomon követéshez biztos támpontra volt szüksége: a szellem és ethosz egységére.

Sokat köszönhetek neki. Nagy tanulmányából (Valóság, 1968. 1.) ismertem meg Sántha Kálmán életét. Belőle fikcionáltam a *Ködlovas* apa-figuráját. Vekerdi László ismerte legjobban Németh László életét és életművét. Ezért nyugtatott meg, hogy minekutána két könyvben foglalkoztam Németh megkerülhetetlen szerepével a huszadik századi irodalomban, Laci jogosnak ítélte éles bírálatomat a *Kisebbségben*-ről. Ő, aki feltétlen híve volt Németh Lászlónak, maga is ízekre szedte szét ezt a pamfletet, s még azt is leírta, hogy az én *Tengerikavics*-könyvemmel kellene együtt olvasni az új nemzedékeknek

Budapesten, Kecskeméten, Szegeden, Tatabányán séta közben magyarázta, hogy az évszázados zsákutcák a parlamenti demokráciában is bezárulnak.

Ültünk egymás mellett az egyik programon. Észrevettük, hogy egyforma a barna zakónk. Néztük egymást. Nem szóltunk. Később így dedikálta a *Sorskérdések árnyékában* című könyvét: „*Sándor Ivánnak eszmei (és ruhái) azonosságunk jegyében, köszönettel, Laci*”.

Sok mondatát idézhetném. „*Én például – írta – attól a Forgács Pétertől tanultam meg, hogy mit jelent tudatosan magyarnak lenni, aki baráti körben utolérhetetlen kedvességgel, és némi cyranói öntudattal szeretett tréfálkozni (a Pápai Páriz Ferenc Népi Kollégium titkáráként) »ötezer éves« orrával...*”

Második lakiteleki találkozó 1988-ban. Ülünk a nagysátorban. Hallgatunk. „Érdemes maradni?” „Hát nem nagyon.” Beülünk az öreg, sárga Wartburgjába. Indulunk Pest felé. Mint mindig, bosszankodva, gesztikulálva, hol tartja, hol elengedi a kormányt vezetés közben. Később írta: úgy látszik, „*húsz-egynéhány éven túl egyszerűen nem illik tanulni, főleg nem politikusoknak és írástudóknak a saját hibáikból*”.

Levendel László búcsúztatására nem sokkal a temetés előtt kérte fel Levendel lánya és veje. Barátjának, a nagy gyógyítónak, mint annyian mások, ő is sokat köszönhetett. Akárcsak az akkoriban pályacsúcson álló költő is, akit a család

a búcsúbeszédre korábban fel akart kérni. De közbeszólt az, hogy akkoriban jelent meg a költő elhíresült írása. Az egykori bori munkaszolgálatos rabnak más búcsúztatót kerestek. Vekerdi, mint a kitaszítottak és szegények orvosáról emlékezett meg Levendelről a ravatálnál.

Amikor Levendel Lászlót a bori munkatáborból sokadmagával elindították a halálmenetben, Vekerdi a pesti Duna-part közelében egy nagy bérház pincéjében húzta meg magát, egyik távoli zsidó származású rokonát kereste ott fel. Nem akart azonban a terhükre lenni, elbúcsúzott. Az idős hölgy karon fogta, nem eresztette, nem engedte ki az életveszélybe, a géppisztolyos nyilasok elé, akik bujkáló egyetemi hallgatók, katonaszökevények után is kutattak. Néhány száz méternyire volt ez a ház a Pannónia utca 36-tól, ahol 1944 decemberében meghúzódtam. A magyar történelem viharai, anélkül, hogy tudtunk volna róla már akkor egymás közelébe sodortak.

Elszántan, elkeseredetten küzdött a történelem feledés, az emlékezet eltörlés ellen. A nemzetközi holokauszt-emléknapon, január 27-én, percre ugyanakkor, 11 órakor temették, amikor a budapesti Holokauszt Központban megkezdődött az emlékünnepe.

A fotóin mindig töpreng. Mindig mosolyog. A tekintete szolidaritás, felháborodás, szeretet kevercse. Az élesedik ki, ami annak jár, akivel éppen szembenéz.

Még megélte és megértette, hogy a humanista kultúrakorszak értékvilága az ezredfordulón elenyészik. Még leírta a tizenharmadik századi Albertus Magnusról: *„...a feltétlen intellektuális tisztesség nélkül nincs Európa, nincs béke, és nem lehet biztonság.”*

A feltétlen intellektuális tisztesség egyik utolsó képviselője volt.

Most már a nagy kultúrakorszak elenyészése nyomán támadt ürrel kell a *„feltétlen intellektuális tisztességnek”* szembenéznie. Felismerhetjük, hogy a világ más, mint amilyennek sokáig gondoltuk. Ennek a másnak a kifejezésére új gondolatokat, új nyelvet kell találni.

Sándor Iván